

χειρα τοῦ Ἀνθίμου Δικαίου ἤκουσα τῆ 28 Μαΐου νά τρίξῃ ἀνοιγομένη ἢ σιδηρᾶ θύρα τοῦ σκευοφυλακίου τοῦ Μπατσκόβου· καί ὁμῶς οὐδὲ μέχρι τῆς τελευταίας ὥρας, ἐνθυμοῦμαι καλῶς, μὲ κατέλιπεν ἢ ἐλπίς ἤτις καί ἔδοσκε μέχρι τοῦδε τὸν κόσμον καί θά βόσκη καί ἐν τῷ μέλλοντι τοὺς πολλοὺς τῶν βροτῶν.

Πλὴν εἰκόνων καί κειμηλίων καί ἐπιγραφῶν ἐπὶ σκευῶν καί λίθων, ἃς ἀντέγραψεν ὁ διευθυντῆς τῶν Ζαριφείων Γ. Κωνσταντινίδης, ἀξιολογώτατη εἶνε ἡ «ἀκολουθία Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου» ἐπὶ λαμπρᾶς μεμβράνης κοσμουμένη δι' ὠραίων εἰκόνων καί ποιικιλμάτων, σφύζουσα δὲ ἔτι ἀλωδήτους τὰς πλάκας κεκαλυμμένας διὰ ἀργύρου καί λίθων.—Τῶν πολλῶν εὐαγγελίων ἐξέχει ἕν καί μόνον τοῦ ἐνδεκάτου αἰῶνος κεκοσμημένον διὰ τῶν εἰκόνων τῶν τεσσάρων εὐαγγελιστῶν.—Κατὰ δεκάδας, ὡς συνήθως ἐν ταῖς μοναῖς, ἀριθμοῦνται τὰ πατερικὰ καί ψαλτήρια, οἱ ἀπόστολοι καί οἱ νομοκάνονες, τὰ τυπικὰ καί μουσικά.—Ὀλίγα εἶνε ἐκδόσεις τινὲς τῆς Βασιλείας παλαιαί·

Κλασικὰ χειρόγραφα ἤθνηθην τρία μόνα νὰ ἀνακαλύψω: α') Ἰσοκράτους Παναθηναϊκοῦ, β') Ἰπποκράτους ἐν παραφράσει καί, τὸ σπουδαιότατον, γ') Σοφοκλέους μέρος Αἴαντος καί Ἠλέκτρας.

Τὸ γ' εἶνε τὸ μόνον περὶ οὗ δύναμαι νὰ εἶπω ὅτι ἀντήμειψε τοὺς κόπους, μικροὺς ἢ μεγάλους· εἶνε ἀληθὲς ὅτι τὴν χάριν μου ἐμετρίασα ὅτε εὐθύς μὲν ἐκ τῆς γραφῆς ἤκασα ὅτι ὁ πολύδιβλος κώδιξ («codex miscellaneus») ἀνήκεν εἰς τὸν δέκατον καί πέμπτον αἰῶνα κατόπιν δὲ καί ἐξ ὑπογραφῆς, περὶ ἧς κατωτέρω, ἔμαθον ὅτι ἐγράφη ἔτι 1460φ'· ἀλλ' ὁμῶς τόσον σπανίως νῦν, μετὰ τὴν φοβερὰν περισύλησιν τῶν ἡμετέρων μονῶν, ἀνακαλύπτονται τοῦ Σοφοκλέους χειρόγραφα δὲν λέγω παλαιὰ ἀλλὰ καί νεώτερα μόνον, ὥστε δὲν ἔχρινα ἀνάξιον τοῦ κόπου νὰ ἀσχοληθῶ ἡμέραν ὅλην περὶ τὰ ἀποσπάσματα τῶν τραγωδιῶν, ἅμα μὲν ἐπαινῶν τὴν κλησιν τοῦ Ἀνθίμου εἰς εὐωχίαν ἐν τῷ τερπνῷ «Κλωδίῳ» ἅμα δέ, χάριν τοῦ Σοφοκλέους, ὑπομένων τὸν καλὸν παπᾶ Ἰωάννην πυκνῶς μὲν μακαρίζοντα τὴν ὥραν καθ' ἣν «ἐπάτησεν ἐκεῖ τὸ πόδι μας» καί εἶδε «καί αὐτὸς μὴ φορὰ εἰς τὴν ζωὴν του βιβλίον μὲ τὰ μάτια του, ποῦ μέρα νύκτα τὰ βαστάει κλειδωμένα» (ὁ ἡγούμενος) θερμῶς δὲ παρακαλοῦντα «νά τὸν ἐνθυμηθῶ νὰ στῆλω καί εἰς αὐτὸν νὰ διαβάσῃ

τὴν παλαιὰ ἱστορίαν». Τὰ αὐτὰ εἶπέ μοι πρὸ πάντε ἐτῶν ἐν τῇ ἐν Θεσσαλονίκῃ μονῇ τοῦ Σωτήρος καὶ ὁ πάτερ Ναζαρίος, ὅτε διαλαθὼν τὴν προσοχὴν τοῦ ἡγουμένου καὶ διεισδύς εἰς τὴν βιβλιοθήκην, ἐν ᾗ εἰργαζόμενος, ἤρπασεν ἐκ τῆς τραπέζης τοῦ Ἀριστοφάνους τὰς κωμωδίας καὶ ἤρξατο νὰ ἀναγινώσκῃ ἀντιστρέψας τὸ βιβλίον καὶ μειδιῶν... ἐκ τῆς χαρᾶς ὅτι θὰ ἐννοήσῃ τὸν ποιητὴν μάλιστα... ἀντεστραμμένον!

Ἐν ἀρχῇ τῆς πρώτης σελίδος ἀναγινώσκονται :

Ἄρχῃ σὺν Θεῷ ἀγίῳ τῆς γραμματικῆς τοῦ κυροῦ Μανουήλ. Τῆς γραμματικῆς τέχνης εἰμὶ πυξίον εὐληπτον, εὐσύνοπτον, ἐστενωμένον, σαφές, καθαρὸν, εὐκρινές γεγραμμένον, πρὸς πεῦσιν ἰθύνων (sic) τε καὶ ἀποκρίσεις, ὁ γὰρ τρόπος φέριστος εἰς τὸ συμφέρειν ἄγχι λῆξιν μάθημα τῶν λόγέμπερων (sic).

Ἔπονται μέχρι τοῦ φύλλου 63β δέκα γραμματικὰ ἀσκήσθη.

63β—64α: Ἐπιστολαὶ τοῦ λογιωτάτου καὶ φητιρωτάτου καὶ πάσης μαθήσεως καὶ παιδείας Ἑλληνικῆς ἀρίστου σόφωτάτου κυροῦ Λιβανίου κτλ. — τῆς Ἑλλάδος γλωττῆς ἢ γλώσσης ἀδύνατον ἀνθρωπον ἐντροφεῖσαι μαθήσεως. Τέλος σὺν Θεῷ τῆς ἐπιστολῆς.

64β—65α: Ἰεροφάντη πολλὰ ἀγαθὰ γένοιτο καὶ τῷ γεγραφότι τὰ γράμματα—λαμπροτέρην ἔση πεποιήμενος τὴν ἐπικουρίαν.

65α—65β: Ἀκκίῳ πάντα δὴ λέγόμενον προσδοκᾶν—κατὰ τὸν ἐν μύθοις τὰ σκέλη ψέγοντα.

65β—66α: Δημητρίῳ αὐτὴν τε ταύτην ἐθρήνησα—μεγάλην παρὰ τῶν θεῶν τευξόμεθα εὐνοίαν.

66α—66β: Νεμεσίῳ ἔδει τὸν ἐπιστεῖλαντά σοι—καὶ ἴσως δυνησόμενον ἴσα.

66β—67α: Εἴ με ἐθέλεις καὶ φθέγγεσθαι—οὕτω νικᾶν.

67α: Ἀντωνίῳ οὐκ οὖν τὸν ἀγκῶνα τοῦτον—παρὰ θεῶν εὐνοίαν τεύξεσθαι.

67α—67β: Βασιλείῳ ἐν τῇ κεφαλῇ μου κατοικεῖ—ἐρρῶσθαί μοι δοῦναι.

67β—67γ: Τιμοθέῳ Ἀνδρόνικον τὸν Βερονικέα—μεγάλην τὴν εὐκλειαν.

68α: Θεοδώρῳ ἦκεν εἰς ἡμᾶς τὰ εἰωθότα—κατέναντι προσφέροντα.

Ἐν φύλλῳ 68x—69b φέρεται Εὐριπίδου Ἐκάβης ὑπόθεσις ἀνέκδοτος ἐν τῇ ὑπὸ τοῦ Δενδροφίου ἐκδόσει τῶν σχολίων τόμ. α' σελ. 200—202 :

Μετὰ δὲ τὴν Ἰλίου πολιορκίαν οἱ μὲν Ἕλληνες ἔστησαν εἰς τὰ ἀντίπερα τῆς Τροίας ὁ δὲ χορὸς συνέστηκεν ἐκ γυναικῶν αἰχμαλωτίδων, ἐπὶ δὲ Πριάμος ὁ τῶν Τρώων βασιλεὺς ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων δοριάλωτος γεγονὼς καὶ διὰ φατγάνου καιρίαν δεξιόμενος κατὰ γαστρὸς τὴν πληγὴν, μόνης τῆς γυναικὸς Ἐκάβης ἀπολειφθείσης, τῆς Τροίας τοιγαροῦν πολιορκηθείσης αὐτὸς ὁ Πριάμος τῶν παιδῶν πάντων ἀπορφανισθεὶς καὶ μάλιστα τοῦ Ἔκτορος, οὐτινος τὸ κλέος τῆς ἀριστείας ἐφ' ὅλης ἦν τῆς Ἑλλάδος, δεδοικὼς τοίνυν ὁ Πριάμος καὶ περὶ τοῦ παιδὸς αὐτοῦ τοῦ Πολυδώρου, ἔτι νηπίου ὄντος καὶ μὴ δυναμένου πρὸς πόλεμον ὄπλα φέρειν τῇ Τροίᾳ, ἐκπέμπει καὶ πρὸς τὸν ἐν τῇ Θράκῃ βασιλεύοντα Πολυμήστορα τοῦνομα τὸν παῖδα παρακατατίθει χάριν φυλακῆς καὶ ἀσφαλείας, συνεκπέμψας μετὰ τοῦ παιδὸς χρυσίον ἱκανὸν πρὸς τὴν τοῦ παιδὸς αὔξησιν καὶ ἀνατροφὴν, ἵνα μὴ τῆς Τροίας διαφθοραίης ὑπὸ [τῆς] τῶν Ἑλλήνων στρατιᾶς τῷ παιδί στέρησις γένηται τῆς ζωῆς ὁ τοίνυν θραῖς Πολυμήστωρ τὸν παῖδα σὺν τῷ χρυσῷ δεξιόμενος, τοῖς δόμοις ἔχων, ἠῤῥεκε μὲν τὴν τοῦ παιδὸς ἡλικίαν ἐπὶ δὲ τῆς Τροίας ἀνκλωθείσης καὶ μέχρι τῶν ἐδῶν κατσκοραφαίης καὶ τοῦ Ἔκτορος ἐν τῇ πολέμῳ πεσόντος καὶ τοῦ Πριάμου παρὰ τοῦ Ἀχιλλέως σφαγέντος καὶ τῆς Ἐκάβης αἰχμαλωτισθείσης, ὁ ἐν τῇ Θράκῃ Πολυμήστωρ μάθων τὸν Τροίας ἀφανισμόν καὶ τοῦ Πριάμου τὴν τελευτὴν κτείνει τὸν παῖδα Πολύδωρον ἕπως αὐτὸς τὸν χρυσὸν ἐν τοῖς δόμοις ἀποκληρώσῃται καὶ κτανῶν ἐν τῇ παραλίᾳ τῆς Θράκης τοῦτον ἀπορρίπτει καὶ μετ' ὀλίγον ἐμφανῆς τοῦ παιδὸς ὁ νεκρὸς καθίσταται τῇ μητρί. Ἡ ψυχὴ τοίνυν τοῦ Πολυδώρου κοιμωμένης τῆς μητρὸς ἔρχεται κατ' ὄναρ καὶ διαλέγεται πάντα ἃ πέπονθεν παρὰ τοῦ θρακῆς τοῦ Πολυμήστορος, ὕστερον δὲ καὶ ὁ νεκρὸς τοῖς γηραλέοις γόνασι τῆς μητρὸς τίθεται παρὰ τῆς θεραπαινίδος τῆς Ἐκάβης ἐλθούσης καὶ θαλάττιον ὕδωρ βουλομένης κομίσασθαι καὶ πρόσθεν τῶν ποδῶν αὐτῆς ὑπὸ τοῦ κύματος τοῦ νεκροῦ φερομένου καὶ τὸν νεκρὸν ἐπ' ὤμων θήσασ[α] προσελθοῦσα τῇ μητρί ἀποδίδει. Αὕτη τοίνυν ἡ τοῦ δράματος περίληψις. Πλάττει τοίνυν ὁ ποιητὴς ὅτι ἡ τοῦ Πολυδώρου ψυχὴ πρῶτον ἐλθοῦσα διαλέ-

γεται τῇ μητρὶ κοιμωμένη. Τὰ τοῦ δράματος πρόσωπα, Πολύδωρος, Ἐκάβη, χορὸς γυναικῶν αἰχμαλωτίδων, προηγείται δὲ ὁ Πολύδωρος.

696—71α: Εὐριπίδου Ἐκάβης στ. 1—154 (ἤκω — μελαναυγῆς) μετὰ σχολίων ἐν τε τῇ ᾧ καὶ διὰ τῶν στίχων.

71α—75α: Σοφοκλέους Αἴαντος καὶ Ἥλέκτρας στίχοι. Ἀντιβαλῶν ἀκριβῶς εὑρον ὅτι ἐν δέκα χωρίοις αἱ γραφαὶ τοῦ Μπατσικοδείου κώδικος εἶνε ἄξια προσοχῆς, τινὲς ὡς ἐμπεδοῦσαι κριτικῶν εἰκασίας ἄλλαι ὡς ὅπως νέα παρέχονται· οἱ στίχοι εἶνε Αἴαντ. 4. 196. 685. 863. 1395. 1409. Ἥλέκτρ. 89. 91. 96. Εἰς τὰ ἐννέα ταῦτα χωρία πρόστιθημι δέκατον καὶ τὸν 130 στίχον τῶν Φοινισσῶν Εὐριπίδου (οὗ ἐπίσης φέρονται στίχοι) ἐν ᾧ ἀντὶ τοῦ

πρόσφορος ἀμερίω γέννη

ὁ ἡμέτερος κῶδιξ ἔχει ἀμερίων ὅπερ ἄξιον λόγου θὰ νομιῶσιν ὅσοι ἂν θελήσωσι νὰ ἐνθυμηθῶσι τὸ τοῦ Σοφοκλέους ἐν Αἴαντ. στ. 399 «οὔτε θεῶν γένος οὔθ' ἀμερίων» (Πρβλ. καὶ Ἀντιγ. στ. 790).

Περὶ τῶν ἐννέα ἄλλων χωρίων θὰ διαλάβω ἐν τόπῳ προσφορωτέρῳ.

Ἐν φύλλῳ 75α φέρεται ἡ ἐξῆς ὑπογραφή:

ἑσθησαλικῶντος (sic)	ἐν θε· γίλλιοις
τετρακοσίοις	καὶ ἑξήκοντα τὰ νε
ἐντυγχάνοντα	τοῦ χριστοῦ καὶ θεοῦ μου
μητὶ Μαίῳ τε	ἐτύγχανεν τετάρτη
ἐν κυριακῇ.	ἔβηκατε, ὥρα ἕκτη
καὶ διὰ χειρὸς	ἐμοῦ τοῦ ἀδελτέρου
Παύλου εὐτελοῦς	τάχα καὶ ἀναγνώστου
τὸ ἐπίκλητον	υἱὸς Φωστηριάτου
ἔτος τοῦ Ἀδάμ	ἑξῆς τῆς χιλιοντάδος
καὶ ἑννακοσιοστοῦ	ἑξήκοντοῦ ὀγδόου
ἡλίου κύκλος εἰκοστός	καὶ τέταρτος, ὦ φίλε,
ἦν καὶ τετρακαιδέκατος	ὁ κύκλος τῆς σελήνης.

76α—976: Ἰσοκράτους πρὸς Δημόνικον παραίνεσις: ἐν πολλοῖς — ὁμολογούμενον.

98α—1396: εὐαγγέλια ἐωθινά. ια'. ἐρμηνεία.

140α—158α: τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Γρηγορίου τοῦ θεολόγου ἐπισκόπου Ναζιανζοῦ λόγος ἐρμηνευτικὸς εἰς τὴν γέννησιν τοῦ κυρίου καὶ θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ· ἐπειδὴ πολλοὶ καὶ θαυμάσιοι λόγοι—τῷ μεγάλῳ τούτῳ καὶ θαυμασίῳ πατρὶ ἐκπεφώνηται—ὧ πρέπει κτλ.

1586—1746: τοῦ ἐν ἀγίοις—Ναζιανζοῦ λόγος εἰς τὰ ἅγια Θεοφάνεια.

175α—1886: ἱστορικὴ (α' Διός, β' Ρέας, γ' Δήμητρος κτλ.).

189α—2446: εὐαγγελικὰ ἑωθινὰ τὰ ια' ἑρμηνεῖα τοῦ Κεραμέως ἀρχιεπισκόπου Ταυρομενίου τῆς Σικελίας.

Ἐν τέλει τοῦ φ. 2446:

Θεοῦ τὸ δῶρον καὶ Παύλου πόνος μὴν (σιε) Δεκεμβρίου (σιε) εἰκάς ἀγδὴ χιλίου ἔτους χριστοῦ τοῦ θεοῦ μου πέμπτης τυρούσης τοῦ νῦν αἰῶνος σοὶ πρέπει δόξα χριστέ μου λόγε εἰς αἰῶνα αἰῶνος	καὶ τάχα θύτου τοῦ Φωστινιαίου ῥα δὲ πρώτη νύξ τοῦ σαββάτου τετρακοσίαι καὶ ἑξήκοντά γε ἰνδικτιῶνος τετρακαιδεκάτης σὺν τῷ ἀνάρχω σου πατρὶ καὶ τῷ πνεύμα ᾧ τρισάριθμον κράτος.
--	--

245α—2716: ἐκ τοῦ Κεραμέως περὶ τῶν ἁγίων παθῶν ἴσως μὲν ἐπαχθῆς δόξω—εἰς τοὺς αἰῶνας.

272α—2956: τοῦ ἐν ἀγίοις πατρὸς ἡμῶν καὶ ἀρχιεπισκόπου γενομένου Κωνσταντινουπόλεως Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου ὁμιλία περὶ ψευδοπροφητῶν καὶ ψευδοδιδασκάλων καὶ ἀθέων αἰρετικῶν, ἐρρήθη δὲ μέλλοντος ἐκδημεῖν αὐτοῦ ἐκ τοῦ σώματος: ὀδυνηρὸς ὁ λόγος καθότι καὶ ἔσχατος ἔστιν—εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων.

ΠΕΤΡΟΣ Ν. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ.

ΙΑ΄.

ΕΣΑΙΡΕΤΟΝ ΠΑΡΗΓΚΟΝΙΣΜΕΝΟΝ ΠΟΙΗΜΑ.

Πλεῖστα ἔχει νὰ προσαγάγη ἢ κατὰ τὸν παρελθόντα αἰῶνα δημώδης Ἑλληνικὴ γλῶσσα λόγου καὶ μελέτης ἄξια ποιήματα. Βεβαίως ταῦτα δὲν διακρίνονται ἐπὶ τῆ περὶ τὴν τέχνην ἀκριβείᾳ ἣν ἐπιτηδεύουσι οἱ νεώτεροι Ἕλληνες ποιηταί. Ἐχουσι ὅμως φυσικὴν χάριν καὶ ἀπλότητα τοσοῦτον ἀξιάχαστον, ὥστε πᾶς τις εὐαρέστως ἀναγινώσκει αὐτὰ ἀκόπως. Ὁμοιάζουσι πρὸς τὰ κρίνα ἐκεῖνα